

№ 43 (864)
Лістапад 2021 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

kazeta.by

bfk.by

У нумары:

- ☞ **Спадчына: працы рэзчыка па дрэве Мікалая Тарасюка –**
стар. 3
- ☞ **Талака: Турыстычная карта Магілёўшчыны –**
стар. 4
- ☞ **Памяць: таленавіты, але забыты паэт Янка Туміловіч –**
стар. 6

«Сваё імя ўпісалі ў гісторыю раёна»

Усе фарбы роднага краю

Бібліятэкі дзяржаўнай установы культуры «Зэльвенская раённая бібліятэка» праводзяць шэраг розных пазнавальных і цікавых мерапрыемстваў. Не выключэннем сталі і мерапрыемствы, прымеркаваныя да Года народнага адзінства, якія праводзяцца бібліятэкамі, каб пад-

крэсліць пераемнасць пакаленняў, непахіснасць і самадастатковасць беларускай нацыі. Такія мерапрыемствы праводзяцца з мэтай патрыятычнага выхавання дзяцей і моладзі. Пра некаторыя з апошніх мерапрыемстваў, на маю думку, самых цікавых, і хочацца распавесці.

Усе наша жыццё цесна звязана з гісторыяй нашай краіны. І калі мы вывучаем гісторыю, міхволі ў кожнага з нас узнікае пытанне: які ўклад у яе развіццё зрабілі мае землякі? Юныя чытачы Елкаўскай сельскай бібліятэкі разам з бібліятэкарам прынялі ўдзел у гістарычнай мазаіцы «Сваё імя ўпісалі ў гісторыю раёна». На старых фотаздымках, у тэкстах успамінаў усе разам шукалі знаёмыя твары і імёны: Мікалай Малочка (партыйны і дзяржаўны дзеяч), Уладзімір Мазго (паэт, член Саюза пісьменнікаў Беларусі, ганаровы грамадзянін Зэльвенскага раёна), Юрка Голуб (паэт), Валянціна Ададурава (паэтка), Міхалі Макей (ганаровы грамадзянін Зэльвенскага раёна), Святлана Літвінчык (мясцовая паэтка). Менавіта праз іх лёс, жыццё, дзейнасць і вялася гаворка пад час мерапрыемства.

Бібліятэкар Бародзіцкай сельскай бібліятэкі прапанавала сваім чытачам адправіцца ў незвычайнае віртуальнае падарожжа па родным краі «Мілья сэрцу куткі Беларусі». Пад час падарожжа дзеці з цікавасцю адкрывалі для сябе нашу любімую Беларусь. Бібліятэкар пазнаёміла іх са старыжытнымі гарадамі

«Легенды роднай зямлі»

і замкамі Беларусі, з рэкамі і азёрамі, з этнічным складам насельніцтва, з новымі і цікавымі фактамі пра нашу краіну. А потым кожны ўдзельнік мерапрыемства пазнаёміў усіх прысутных са сваім любімым кутком малой радзімы.

Бібліятэкарам Галынкаўскай сельскай бібліятэкі для вучняў 4 – 5 класаў у музеі сельскага побыту аграгарадка Галынка быў праведзены ўрок гісторыі «Усе фарбы роднага краю». Пад час мерапрыемства дзеці пазнаёміліся з прадметамі побыту нашых продкаў, даведаліся пра гісторыю стварэння музея. Дзеці разам з бібліятэкарам нібы апынуліся ў мінулым. Яны з задавальненнем слухалі расповед бібліятэкара пра кожны экспанат, іх прымяненні ў побыце, дзе і калі быў знойдзены. Рабятам было вельмі спадабаўся ўрок гісторыі і яны паабяцалі, што ў наступны раз прывядуць у музей сваіх сяброў.

У сектары па абслугоўванні дзіцячага чытача раённай бібліятэкі са школьнікамі СШ №3 быў праведзены літаратурны дыляжанс «Легенды роднай зямлі». Пад час яго дзеці пазнаёміліся з гісторыяй Зэльвеншчыны, прыгожымі мясцінамі нашага краю і архітэктурнымі помнікамі роднай старонкі, з легендамі і паданнямі паходжання назвы пасёлка. Напрыканцы мерапрыемства дзеці разам з бібліятэкарамі зрабілі невялічкую экскурсію і наведалі Касцельную гару, гістарычнае месца пасёлка, з вышыні якога адкрываюцца прыгожыя краявіды нашай Зэльвы і яе ваколіцаў.

Бібліятэкі Зэльвеншчыны ствараюць усе ўмовы, каб маладому пакаленню можна было больш глыбока пазнаць сваю малую радзіму.

*Вольга КАМЯКЕВІЧ,
намеснік дырэктара
Зэльвенскай раённай бібліятэкі*

«Усе фарбы роднага краю»

На тым тыдні...

Ратуюцца спадчынай

✓ Фотавыстава «**Прамяні святла. Лёс жанчыны ў гады Халакоста**» чакае глядачоў у Нацыянальным гістарычным музеі з **10 лістапада** па 1 снежня. Экспазіцыя падрыхтаваная Мемарыяльным комплексам гісторыі Халакоста Яд Вашэм.

«Прамяні святла...» раскажваюць пра душэўную стойкасць яўрэйскіх жанчын, супраціўленне злу і жорсткасці праз дзевяць тэматычных блокаў: каханне, мацярынства, аказанне дапамогі бліжнім, захаванне жаночасці, супраціўленне і выратаванне, сяброўства, вера, клопат пра харчаванне, творчасць. Кожны тэматычны блок дэманструе маштаб жахлівай трагедыі Халакоста, а таксама апавядае пра промні дабра, надзеі і святла, якія шукалі і знаходзілі ў сабе яўрэйскія жанчыны ва ўмовах, што супярэчаць уяўленням пра чалавечнасць.

✓ Музей гісторыі тэатральнай і музычнай культуры **11 лістапада** адкрыў выставу сцэнографа Тацяны Мацэвіч «**Люстэрка сцэны**». Назва – не проста метафара, гэта прафесіяналізм, якім у тэатры абазначаюць умоўную рамку таго кадра, што бачыць глядач. Тацяна Мацэвіч ужо дваццаць гадоў – галоўны мастак Гродзенскага абласнога драматычнага тэатра. На выставе можна пабачыць макеты і эскізы дэкарацыяў, эскізы і прыклады касцюмаў, фотакспазіцыі спектакляў.

✓ Навагрудскі гісторыка-краязнаўчы музей запрашае на выставу «**Збраёўня**», якая адкрылася **11 лістапада** і працуе да 19 снежня. Экспазіцыя падрыхтаваная сумесна з рыцарскім клубам «МЭТА» і знаёміць з рыцарскім узбраеннем IX – XVI стст.

✓ Тысячу гадоў таму Віцебск быў узгаданы ў «Сафійскім першым летапісе». Гэтай падзеі прысвяцілі **VII навуковую канферэнцыю «Віцебскія старажытнасці»**, якая адбылася **11 лістапада** ў Віцебскім абласным краязнаўчым музеі ў Ратушы. Прагучала каля 30

дакладаў навукоўцаў з Віцебска і вобласці, з Мінска, Магілёва і нават Масквы пра найноўшыя археалагічныя адкрыцці, старажытную гісторыю горада, музейныя калекцыі, біяграфіі даследчыкаў рэгіёна Аляксандра Семятоўскага (1821–1893), Аляксея Сапунова (1851–1924) і Еўдакіма Раманава (1855–1922).

У межах канферэнцыі адкрылася **выстава «Даследчык Полацкай зямлі»**, прымеркаваная да 100-годдзя з дня нараджэння гісторыка і археолага, Леаніда Аляксеева, масквіча, які навуковае жыццё прысвяціў гісторыі Смаленскіх, Полацкіх і Віцебскіх земляў. Менавіта ён у 1954 годзе знойшоў у Ленінградскім архіве фотанегатывы крыжа Еўфрасінні Полацкай, па якіх потым артэфакт і рэканструявалі. Экспазіцыя дэманструе матэрыялы яго археалагічных раскопак, кнігі з яго навуковай бібліятэкі, перапіску і такія ўнікальныя рэчы, як знойдзеная ў 1959 годзе ў Віцебску берасцяная грамата XIII – XIV стст. ці старажытнае прасліццэ (грузік у форме дыска ці цыліндра з дзіркай пасярэдзіне для ўцяжарвання ручнога верацянна і мацавання пражы на ім). А на фотаздымках даследчыка можна пабачыць, напрыклад, віцебскую Благовешчанскую царкву напярэдадні яе зносу ў 1961 годзе.

Таксама кандыдат гістарычных навук, дактарант Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі Леанід Калядзінскі прэзентаваў сваю **манаграфію «Верхні замак Віцебска (IX–XVIII стст.)»**, дзе падвёў вынік сваіх шматгадовых раскопак у горадзе.

✓ З **12 лістапада** ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў на Някрасава, 3 працуе выстава «**Ідэалы авангарду. Творы з калекцыі Андрэя Плясанова**». Гэта калекцыя – феномен у беларускай арт-прасторы, бо з'яўляецца найбольш значным зборам беларускага авангарду 1980 – 1990-х. Пры гэтым яе гаспадар сам быў андэрграўндным мастаком у той час.

Андрэй Плясанав актыўна падтрымліваў авангардных мастакоў, замаўляў у іх працы для сваёй калекцыі, набываў палотны і фарбы, арганізоўваў выставы. Абяцваючы авангардным мастакам вялікую будучыню, ён меў рацыю: «эпічнымі героямі» ў гісторыі беларускага мастацтва сталі Аляксей Жданаў, Генадзь Хацкевіч, Артур Клінаў, Уладзімір Акулаў і многія іншыя, якія ў 80–90-я адкрыта супрацьпастаўлялі сябе «афіцыйнаму» мастацтву і выракаліся яго «агульнапрынятых» тэм і эстэтыкі, паглыбляліся ў суб'ектыўныя адчуванні і папросту жылі мастацкімі эксперыментамі, якія раней былі немагчымымі, адстойвалі права на мастацкую аўтаномнасць – не гулялі па чыіх-небудзь правілах, а прыдумвалі свае.

У адрозненне ад эклектычных музейных збораў, прыватная калекцыя Андрэя Плясанова з'яўляецца цэласнай і адлюстроўвае яго асабісты погляд на падзеі ў беларускім мастацтве 80 – 90-х гадоў. Цяперашняя выстава – таксама прысвячэнне гэтаму ўнікальнаму чалавеку, які пайшоў з жыцця ў 2021 годзе. Завітвайце па 5 снежня.

✓ У **Гарадской мастацкай галерэі твораў Л.Д. Шчамялёва** ў рамках Міжнароднай выставы

сучаснага мастацтва тэкстылю і мікс-медыя (змешаныя тэхнікі) «Here, There and Everywhere» («Тут, там і паўсюль») **14 лістапада** адбылася **творчая сустрэча** з удзельніцай праекта Судэ Дадрас (Іран / ЗША).

Мастачка, выкладчыца і куратар праекту «Ongoing Conversation» («Размова працягваецца»), які вывучае міжкультурныя падабенствы і стан чалавека, расказала пра сваю творчую і куратарскую практыку, пра вачую экспазіцыю і пра важнасць прымянення матэрыялаў другаснага выкарыстання ў яе творчасці. Судэ Дадрас нарадзілася ў Іране, жыве і працуе ў Атланце (штат Джорджыя, ЗША), яна магістр у галіне студыйных мастацтваў, мае ступень бакалаўра ў галіне пердскіх дываноў і спецыялізуецца на рэстаўрацыі антычных і гістарычных тканін ручной працы.

Сама экспазіцыя «Here, There and Everywhere» дэманструе актуальную карціну сучаснага развіцця мастацтва тэкстылю з розных куткоў Зямлі і трансліюе новы погляд на старадаўнія традыцыі, увабраўшы больш за 100 твораў пяці мастакоў.

✓ У канцэртнай залі полацкага Сафійскага сабора **14 лістапада** адкрыўся XXVI Міжнародны фестываль арганнай музыкі «**Званы Сафіі**». Па традыцыі ўрачыстую праграму падрыхтавалі сталыя ўдзельнікі фестываля – заслужаная артыстка Беларусі Ксенія Пагарэля (арган) і камерны аркестр «Еўропа-Цэнтр», які аб'ядноўвае выкладчыкаў і студэнтаў музычных вучэбных устаноў Полацка і Наваполацка. Да 250-годдзя з дня смерці чэшскага кампазітара Францішака Брыскі артысты выканалі два канцэрты для аргана з аркестрам. Упершыню на фестывалі прагучала тры-саната для двух скрыпак і баса канцінуа (група інструментаў у музыцы XVII – XVIII стст для акампаментата) Тамазо Альбініні.

Удзельніца выставы «Here, There and Everywhere» Судэ Дадрас

Скарыстаная інфармацыя Нацыянальнага гістарычнага музея, Навагрудскага гісторыка-краязнаўчага музея, Віцебскага абласнога краязнаўчага музея, газеты «Віцьбічы», Нацыянальнага цэнтра сучасных мастацтваў, Гарадской мастацкай галерэі твораў Л.Д. Шчамялёва і Музея гісторыі архітэктуры Сафійскага сабора.

Фота: Уладзіміра АНДРОЎЧАНКІ

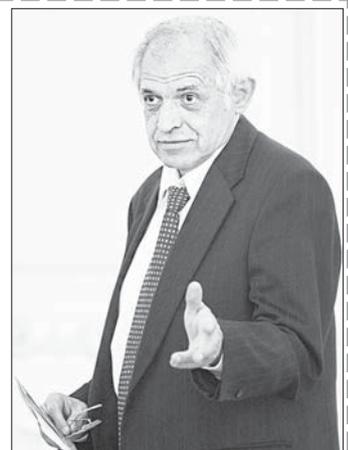
На выставе, прысвячэнай Леаніду Аляксееву. Справа – Леанід Калядзінскі

Нашы віншаванні

15 лістапада споўнілася 70 гадоў вядомаму беларускаму спеваку, педагогу, музычнаму дзеячу, заслужанаму артысту Рэспублікі Беларусь, лаўрэату Дзяржаўнай прэміі Беларусі, спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзеячам культуры і мастацтва Віктару СКОРАБАГАТАВУ. Як чалавек унікальных музычных здольнасцяў і энцыклапедычных ведаў у сваёй галіне ён з'яўляецца аўтарам больш за 200 навуковых артыкулаў і манаграфій, дзясяткаў музычных зборнікаў, адным з ініцыятараў і заснавальнікам адметных музычных фестываляў «Убельская ластаўка», «Адраджэнне беларускай капэлы», «Фэст старасвецкай культуры», «Музы Нясвіжа» і іншых. Дзякуючы яму і «Беларускай капэле», якую ён стварыў і ўзначальвае шмат гадоў, у сучасную музычную культуру вярнуліся многія раней амаль забытыя імёны кампазітараў і выканаўцаў і іх унікальныя музычныя творы. Апантанны даследчык, сапраўдны краязнаўца, шчыры беларус!

Выканкам ГА «Беларускі фонд культуры» і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» шчыра віншуюць даўняга сябра Рады фонду і сталага аўтара нашай газеты з 70-гадовым юбілеем. Жадаем моцнага здароўя, аптымізму і дабрабыту, здзяйснення задуманага і плёну ў новых пачынаннях!

Чалавек – зямля – дрэва

Чарговы раз у музеі-сядзібе «Пружанскі палацык» выстаўляюцца працы народнага майстра Беларусі – рэзчыка па дрэве Мікалая Тарасюка, багатага творчай спадчына якога вядома далёка за межамі раёна.

Нарадзіўся і ўсё жыццё Мікалай Васільевіч правёў у вёсцы Стойлы, стаў, дарэчы, апошнім яе жыхаром. Займаўся паляваннем, рыбнай лоўляй, меў гаспадарку... Разбой па дрэве і пляценнем з лазы захапляўся з дзяцінства, потым выразаў цацкі для ўласных дзетак. Фігуркі беларускіх сялянаў Мікалай Васільевіч вырабляў з дрэва, кары, лазы, саломы – матэрыялаў, якія заўсёды пад рукою. Першыя працы майстра былі невялікімі па памерах – каля 18 см у вышыню. Пазней ён стаў выкарыстоўваць фарбу, каларовае адценне з абрэзкаў тканіны, у выніку чаго працы набылі

манументальнасць. Прата тыпамі «драўлянага люду» былі жыхары роднай вёскі. Перш, чым ствараць кампазіцыю, Мікалай Васільевіч пісаў тэкст – невялікі сцэнар, паводле якога нараджаецца фігуратыўная кампазіцыя. Паводле слоў майстра, тэкст – самая складаная частка працы, якая ў далейшым становіцца ана-

тацыяй да твора, каб глядач добра разумеў яго сэнс. Кампазіцыі майстра прысвечаны беларускай сялянскай працы («Сялянскі дворык», «Апрацоўка лану», «Жорны», «Жніво» і г.д.), беларускім народным абрадам («Вяселле», «Каляды», «Вячоркі» і г.д.). У працах творца высмейваў п'янства, разлад у сям'і,

Нашы спачуванні

ГА «Беларускі фонд культуры», рэдакцыя і рэдаклегія «Краязнаўчай газеты» выказваюць глыбокія спачуванні сябру БФК, стыль-рэдактару «Краязнаўчай газеты» Аліне Анатольеўне ФЕДАРЭНКА з прычыны смерці БРАТА.

паказваў усё жыццё чалавека – ад нараджэння да смерці. Значнае месца ў яго творчасці займала тэма вяселля, што, паводле аўтара, з'яўляецца галоўнай кропкай адліку ў лёсе сяліны; таксама важнае значэнне надаваў жаночай працы. Мастацтва, да якога належыць творчасць М. Тарасюка, называюць інсітнім, або прымітыўным, наіўным, непрафесійным, яно сфарміравалася натуральна і самабытна, без усялякага ўмяшлыву і навучання.

Творчасць М. Тарасюка не адразу атрымала прызнанне. Найбольшую вядомасць майстра атрымаў у 1987 г., калі быў адзначаны залатым медалём лаўрэата II Усеаўсознага фестывалю народнай творчасці. Дзейнасцю Мікалая Васільевіча пачалі актыўна цікавіцца, у Стойлы часта прыязджалі журналісты і госці. У 1994 г. майстра пабудавалі на ўласным хутары асобную хату для экспанатаў і назваў музей «Успаміны Бацькаўшчыны». За гады працы Мікалай Васільевіч выразаў каля 30-і тысячаў драўляных кампазіцыяў беларускіх сялянаў. У 2002 г. «За стварэнне ўнікальных драўляных кампазіцыяў,

асобісты ўнёсак у адраджэнне і развіццё народных традыцыяў драўлянай скульптуры» ўзнагароджаны спецыяльнай прэміяй Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзеячам культуры і мастацтва ў намінацыі «Народная творчасць».

М. Тарасюк памёр 14 студзеня 2015 г. на дзевяностым годзе жыцця... Не стала дзеда Тарасюка – і асірацелі Стойлы, а «драўляны люд» па-ранейшаму працягвае ўраджаць глядачоў.

Збор твораў М. Тарасюка ў Пружанскім палацыку складае калекцыю ў 102 адзінкі: драўляныя кампазіцыі, скульптуры (галава касулі, лася, барана, алены і інш.), музычныя інструменты (трашчотка, труба), начынне з лазы – усе гэтыя прадметы перадаў музею народны майстра.

Запрашаем жыхароў і гасцей горада наведаць выставу «Чалавек – зямля – дрэва», якая будзе цікавай як для дзяцей, так і для дарослых.

*Арына СЫСАЛЯЦІНА,
навуковы супрацоўнік
музея-сядзібы
«Пружанскі палацык»*

Ён любіў родны край

(Заканчэнне.)

Пачатак у № № 41 – 42)

Ды і сам ён увесь час імкнуўся да творчага росту, самаўдасканалення. Двойчы рабіў спробы паступіць у аспірантуру МДПШ імя М. Горкага на кафедры педагогікі. У лісце да сваякоў Георгія і Тамары Яталаў 14 красавіка 1972 года ён пісаў: «Пасля гутаркі з вамі я, як ніколі раней, прыйшоў да высновы, што пасля інстытута трэба паступаць у аспірантуру. З цвёрдым намерам я вярнуўся дадому. Пачаў рыхтавацца да экзаменаў, але здарылася нешта іншае. Я звярнуўся да дырэктара школы па характарыстыку, але той адмовіў, сказаў, што маладыя спецыялісты павінны адпрацаваць два гады, і толькі потым маюць права паступаць у аспірантуру. А 26/VII-71 г. мяне прызначылі дырэктарам Руднянскай школы, таму мне давалося адмовіцца ад ідэі паступлення ў аспірантуру... Бацька сказаў мне, што я павінен будзе падобны да Фамы Антонавіча, хаця ўжо не той час, але я павінен імкнуцца да гэтага...». Пра другую спробу ён паведамаў мне ў лісце 16 мая 1990 года: «На сустрэчу з выпускнікамі я прыёду 25 мая. Яна адбудзецца 25 мая каля сцен МДПШ імя Горкага... Пішу табе на нарадзе, па прыезде дамоў сяду і буду працаваць далей над рэфератам: трэба даць агляд літаратуры, сучасную канцэпцыю самкіравання, прапанаваць уласнае бачанне праблемы (ці магчыма адкрыць?!), зрабіць вывады». Разглядаючы тэму школьнага самкіравання, ён апеляваў да педагогічнага вопыту прафесара Ф.А. Бельскага, звярнуўся найперш да яго працы «Выяўленне арганізатараў у групе і вызначэнне арганізаванасці групы» (1928). Ён адчуў патрэбу ў тым, каб як мага шырэй пазнаёміцца і глыбей вывучыць спадчыну вучонага-педагога і захацеў адкрыць яго імя для Беларусі, сваіх землякоў. Яшчэ ў 1987 годзе Анатоль заліставаў у Кіеву Георгію і Тамары Яталам з просьбай дапамагчы са зборам звестак пра жыццё і дзейнасць свайго дзядзькі. Неўзабаве яны даслалі пляменніку Ф.А. Бельскага шэраг дакументаў і матэрыялаў, на аснове якіх ім быў падрыхтаваны артыкул «Прафесар з Цімкавіч», змешчаны ў раённай газеце «Слава працы» (1987, 30 мая). Пазней з'явіўся яго артыкул

«З усімі правамі і перавагамі...» пра Ф. Бельскага ў «Настаўніцкай газеце» (1991, 30 студз.). Гэта было па сутнасці «вяртанне з нябыту» імені вучонага-педагога, пра якога на радзіме нічога не было вядома. Ён, выпускнік Кіеўскага ўніверсітэта (1913), быў першым значным вучоным з Капыльшчыны ў XX стагоддзі. Анатоль паклаў у справу па ўшанаванні памяці таленавітага вучонага першы камень. Ён перадаў асобныя матэрыялы пра дзядзьку ў Капыльскі раённы краязнаўчы музей, папрасіў зрабіць афіцыйныя запыты ў архівы і навучальныя ўстановы. Дырэктар раённага музея В. Шуракова пісала: «Справа ў тым, што такіх людзей, як Бельскі, у нас мала, і хацелася б аддаць яму належнае месца ў экспазіцыі музея на яго радзіме, таму што так нідзе, як на радзіме, яго не будуць цаніць і памятаць... Я думаю, што ўжо надыйшоў час згадаць Фаму Антонавіча і аддаць яму даніну пашаны...» (ліст у Кіеву ад 14 верасня 1988 г.). Анатоль сабраў успаміны пра дзядзьку і замовіў новыя. Мне пасля смерці брата было лягчэй працягваць працу па вяртанні і даследаванні творчай спадчыны прафесара Ф. Бельскага. Пабачылі свет зборнікі «І прызванне, і лёс: жыццё і дзейнасць вучонага-педагога прафесара Ф.А. Бельскага» (2012), «Фама Антонавіч Бельскі: біяграфічныя матэрыялы і артыкулы» (2015), «Фама Антонавіч Бельскі: асоба і педагогічная спадчына» (2020) – ва ўсіх гэтых выданнях ёсць публікацыі Анатоля Бельскага, які стаў пачынальнікам вывучэння і папулярызатарам спадчыны свайго дзядзькі. Няхай сабе ён і не напісаў грунтоўнай навуковай працы па педагогіцы, але сёння нас цешыць тое, што да педагогічнай творчасці Ф. Бельскага звярнуліся многія вядомыя і маладыя даследчыкі.

Анатоль увесь час шчодра дзяліўся краязнаўчымі матэрыяламі са мною, я складаў іх у асобную папку: кніжкі «Капыль», рэкламны плакат (буклет) «Герой Капыльшчыны», выразкі з газет і часопісаў, асобныя выпісы з факталагічнымі звесткамі. Дома ён меў збор каштоўных выданняў («Інвентарі магнатскіх владений Белоруссии XVII – XVIII вв: владение Тимковичи» і інш.) і дакументаў, якімі пры патрэбе карыстаўся і я. Асобныя

Анатоль Бельскі (1993 г.)

матэрыялы дапамаглі мне пры напісанні кнігі «Тут іх карані і вытокі: вядомыя людзі з Капыльшчыны ў свеце» (2014).

З допісамі і артыкуламі Анатоля Бельскі пачаў выступаць у перыядычным друку з 1971 года. Першая яго нататка «Цеплыня сэрцаў» з'явілася ў капыльскай раёнцы «Слава працы» і была супольнай публікацыяй з Уладзімірам Аляшкевічам, настаўнікам Вялікараёўскай дзесяцігодкі, земляком з Рачкевіч. Ён таксама скончыў Цімкавіцкую сярэдняю школу імя Кузьмы Чорнага, быў пасляваенным выпускніком, які першы ў 1945 годзе атрымаў залаты медаль. (Дарчы, адным з першых тагачасных металістаў быў і Леанід Яроцкі, наш з Анатолем сваяк. Ён атрымаў сярэбраны медаль у 1951 годзе, пазней настаўнічаў у Пясочным каля Нёмана. Анатоль падтрымліваў з ім добрыя і прыязныя стасункі.) Уладзімір Аляшкевіч меў легкавік «Масквіч», сам заяджаў па Анатоля, і яны рухаліся да месца працы. Шмат па дарозе туды і назад гутарылі, прытым выключна па-беларуску. Хімік па адукацыі, Уладзімір Якаўлевіч дасканала валодаў роднай мовай. Менавіта ён быў для Анатоля ўзорам таго, як працаваць са словам і пісаць тэксты розных жанраў для газеты. Анатоль Бельскі – аўтар публікацый у раённым друку і рэспубліканскіх выданнях. Асабліва актыўна супрацоўнічаў з газетай «Слава працы», на старонках якой змешчаны матэрыялы: «Ганарусы вашай мужнасцю», «Помніч у Рудным», «У кожнага свае карані», «Каб надзеі збыліся» і інш. Пасля смерці яго артыкулы надрукаваны ў зборніках «Татары-мусульмане на землях Беларусі, Літвы і Польшчы» (1995, ч. 3), «Цімкавіцкая сярэдняя школа імя Кузьмы Чорнага: гісторыя і сучаснасць» (2016).

Як ужо гаварылася, Анатоля звязвала, яднала даўняе, са студэнцкіх часоў, сяброўства з Ібрагімам Канапацкім. Аднакурснік з Руднага быў заўсёды жаданым госцем у кватэры Канапацкіх. Тэм для размоў і дыскусій у сяброў заўсёды хапала, асабліва ў 1990-я гады, калі пачаўся адраджэнскі рух. Ібрагім Барысавіч быў каля вытокаў стварэння згуртавання беларускіх татарцаў «Аль-Кітаб», да татарскага нацыянальна-культурнага адраджэння ён далучыў і свайго сябра-аднакурсніка. У сакавіку 1993 года Анатоль Бельскі браў удзел у першай міжнароднай навуковай канферэнцыі, прысвечанай 600-годдзю жыцця татараў на Беларусі. Ён запісаў успаміны Эмілі Вайрашэўскай, рабіў ахвяраванні на шэраг выданняў, якія рыхтавалі Якуб Якубоўскі і Ібрагім Канапацкі. Публікацыя Анатоля Бельскага ў кварталіцы «Вайрам» (1993, № 1-2) прысвечана знакамітаму земляку з Капыля прафесару Сцяпану Хусейнавічу Александровічу, яна мае красамойны загаловак «Дай Бог, каб кожны беларус так моцна любіў Беларусь...». З Ібрагімам Канапацкім, найлепшым братавым сябрам, мы апошні раз пабачыліся ў рэдакцыі часопіса «Роднае слова», потым ён павёз мяне да месца, дзе будавалася саборная мячэць у нашай сталіцы. Пасля агледзінаў, калі мы ехалі на машыне да майго Сухарава, Ібрагім Барысавіч сказаў: «Шкада, што рэдка бачымся. Заходзь да мяне на кафедру, колькі табе ісці з БДУ, дарогу перайшоў – і ты ў нас, у педагогічным. Трэба, каб мы з табай часцей згадвалі Толью». А ў хуткім часе агламшыла вестка пра смерць Ібрагіма Канапацкага. Ён падаўся ў вечныя нябёсы на сустрэчу са сваім сябрам, якога яму так не хапала...

Мой брат быў не толькі мясцовым энтузіястам і падзвіжнікам краязнаўства. Гэта справа падмацоўвалася рэальнай працай і ўчынкамі. Заўсёды ён браў чыныя ўдзел у арганізацыі і ўшанаванні памяці ахвяр спаленых вёсак, наведваў Жавалкі і Калодзезнае з ускладаннем вяноў і кветак. Разам са сваімі вучнямі і калгаснікамі мясцовай гаспадаркі даглядаў помнікі загінулым салдатам і афіцэрам. Усе памятыя, мемарыяльныя і проста маляўнічыя мясціны былі пастаянна ў полі яго зроку. Некалькі разоў вандалы

апаганьвалі месца пахавання сям'і Вайніловічаў у Савічах, што побліз Руднага. Калі даведваўся пра ганебныя дзеі і глум з магіль, то страшэнна абуралася, не мог прымірыцца з думкай, што такое чыняць людзі. Ён імгненна рэагаваў на пачуццях, адразу ехаў да ўрочышча «Паненкі», каб пабачыць усё на свае вочы, а потым выпраўляўся ў калгасную кантору, далей – у сельсавет, апеляваў да кіраўнікоў, просячы талакоў як мага хутчэй навесці парадак. На пачатку 1990-х падаўся Анатоль Іванавіч да раённых начальнікаў з просьбай, каб пачалі аднаўляць адраджаць Бушылава, любімыя мясціны Кузьмы Чорнага і Цімкавіцаў. Раку выпрамілі, знікла ранейшае хараво, цяжка стала падыходзіць да святой крынічкі, якую адраджэння ён далучыў і свайго сябра-аднакурсніка. У сакавіку 1993 года Анатоль Бельскі браў удзел у першай міжнароднай навуковай канферэнцыі, прысвечанай 600-годдзю жыцця татараў на Беларусі. Ён запісаў успаміны Эмілі Вайрашэўскай, рабіў ахвяраванні на шэраг выданняў, якія рыхтавалі Якуб Якубоўскі і Ібрагім Канапацкі. Публікацыя Анатоля Бельскага ў кварталіцы «Вайрам» (1993, № 1-2) прысвечана знакамітаму земляку з Капыля прафесару Сцяпану Хусейнавічу Александровічу, яна мае красамойны загаловак «Дай Бог, каб кожны беларус так моцна любіў Беларусь...». З Ібрагімам Канапацкім, найлепшым братавым сябрам, мы апошні раз пабачыліся ў рэдакцыі часопіса «Роднае слова», потым ён павёз мяне да месца, дзе будавалася саборная мячэць у нашай сталіцы. Пасля агледзінаў, калі мы ехалі на машыне да майго Сухарава, Ібрагім Барысавіч сказаў: «Шкада, што рэдка бачымся. Заходзь да мяне на кафедру, колькі табе ісці з БДУ, дарогу перайшоў – і ты ў нас, у педагогічным. Трэба, каб мы з табай часцей згадвалі Толью». А ў хуткім часе агламшыла вестка пра смерць Ібрагіма Канапацкага. Ён падаўся ў вечныя нябёсы на сустрэчу са сваім сябрам, якога яму так не хапала...

Калі Анатоль раптоўна памёр, то наконт месца пахавання спрэчка не было. Вечным сном ён спачысвае на пагосце, што побліз Свіп'ёўскага лесу. Ляжыць сярод людзей, якіх ведаў і якія яго ведалі, там, дзе знайшлі прытулак Ясочны і іншыя продкі па лініі бабулі Фядоры. З узвышша адкрываецца прыгожы від на блакітна-сіняе возера побач са старым лесам, на пагорак з пясчанай дарогай пад гару – дарогай да Руднага... Ён ўсім сэрцам і душой любіў свой куток дзяцінства, парадніўся з мясцінамі і людзьмі, дзе жыў і працаваў. Родны край і бацькоўская зямля навечна сталі для яго райскім прытулкам.

Алесь БЕЛЬСКІ,
пісьменнік, краязнавец,
лаўрэат Літаратурнай прэміі
імя Івана Мележа

Зорна не дазвінела радасці медзь

Таленавіты, але забыты паэт Янка Туміловіч

Бярэзінскі раён займае асаблівае месца на літаратурнай карце Беларусі. Адна толькі вёска (раней мястэчка) Сяліба дала беларускай літаратуры трох таленавітых пісьменнікаў – паэта Янку Туміловіча, літаратурнага крытыка Якава Герцовіча, паэта і празаіка Рыгора Няхая.

Менавіта ў гэтым мястэчку ранейшага Ігуменскага павета ў сялянскай сям'і Людвіга Туміловіча 19 верасня 1905 года пачаўся жыццёвы шлях самбытнага і таленавітага паэта, аднаго з заснавальнікаў рэспубліканскай літаратурнай арганізацыі «Пробліск» Янкі Туміловіча. У 1920-я гады яго імя было добра вядома ў рэспубліцы.

На вялікі жаль, да сённяшняга часу біяграфічныя звесткі пра Янку Людвігавіча вельмі скупыя. Так сталася, што сёння гэтае імя, за выключэннем літаратурна-разнаўцаў і невялікай колькасці прыхільнікаў беларускай паэзіі 1920-х гадоў, амаль невядомае чытачам. Нават такое аўтарытэтнае выданне, як даведнік «Беларускія пісьменнікі» (складальнік А. Гардзіцкі; 1994) не дае кароткай біяграфічнай даведкі пра Я. Туміловіча.

Дакладна вядома, што ў 1927 годзе 21-гадовы Янка Туміловіч скончыў Беларускае дзяржаўнае ўніверсітэт. Ён жыў у Мінску і працаваў выкладчыкам гісторыі ў школе, у рэдакцыях рэспубліканскіх часопісаў, быў членам літаратурнай арганізацыі «Маладняк».

Менавіта Я. Туміловіч разам з Янкам Бобрыкам і Алесем Звонакам у 1927 годзе стаў адным з заснавальнікаў «Пралетарска-сялянскай беларускай літаратурнай суполкі» («Пробліск»), якая дзейнічала ў ліпені 1927 – студзені 1928 года. Паводле найноўшых дадзеных, ініцыятарамі стварэння і членамі яе сталі выключна ў краіску 1927 года з «Маладняка» Я. Бобрык, А. Гурло, В. Маракоў, Я. Туміловіч, С. Фамін, Н. Чарнушэвіч і інш. Суполка мела на мэце стварэнне ў Беларусі пралетарскай культуры. З-за сваёй нешматлікасці самаліквідавалася і яе члены зноў былі прынятыя ў «Маладняк».

У 1930-я гады Я. Туміловіч працаваў выкладчыкам у Вышэйшай палітасветшколе, у рэдакцыі газеты «Піянер Беларусі».

Першыя студэнцкія вершы Я. Туміловіча з'явіліся ў 1925 годзе ў студэнцкім часопісе «Чырвоны сцяг», што выдаваўся грамадскімі арганізацыямі БДУ. Першы верш у рэспубліканскім друку быў апублікаваны ў восьмым нумары часопіса «Маладняк» за 1925 год. У ім былі такія радкі:

*Зоркам веснім на небе цесна.
Маладзік, як з'яраны лямех.
І ідуць маладыя песні
З вёскі шумнай гурмой на начлег.*

*І ажмурыла цемра вочы.
І бурчыць устрывожаны гrom,
Быццам вёску лапцюжную хоча
У наветра падняць віхром...*

*Ноч у стоце спачыць прылегла.
Смокча першы прамень ваду.
Маладыя песні з начлегу
Гаманлівай ватагай ідуць.*

Я. Туміловіч друкаваўся ў часопісе «Маладняк», газетах «Советская Белоруссия», «Звезда», «Чырвоная змена», «Камунар Магілёўшчыны», калектыўным зборніку «Дэкламатар» (1928).

Творы Туміловіча вызначаліся непасрэднасцю пачуцця, шчырасцю і эмацыйнасцю, часамі й наіўнасцю, але на тым узроўні беларускай паэзіі яны прымалялі маладымі чытачамі-студэнтамі з цікавасцю, яе голас новага, сугучнага паэзіі таго часу:

*Расхіліла кудлы рамяцка,
Промень асвятліў зямельку.
Рунь бунтарская – буяніцца,
Грае новы лад жалейка.*

У сувязі з гэтым сябар Я. Туміловіча арыгінальны паэт Алесь Звонак успамінаў у артыкуле «Сціплая песня» (часопіс «Польмя») у 1960 годзе:

«Усведамленне «новага ладу», аб якім пачынае спяваць усё тая ж «паэтычная жалейка» і з якой асацыююцца ў папярэдняй паэзіі гора і смутак прыгнечанага народа, у Янкі Туміловіча ідзе далей. Спраба асэнсаваць вялікую перабудову жыцця, прынесенага рэвалюцыяй, выклікае ў лірычнай паэзіі Янкі Туміловіча той пафас, які родніць яго творчасць з паэзіяй А. Александровіча, А. Дудара і яго папелчнікаў і равеснікаў па пары малодшага пакалення».

Паступова ад лірычнага замілавання прыродай, роднымі і блізкімі вобразамі Туміловіч пераходзіць да грамадзянскай лірыкі, напоўненай больш глыбокім зместам, у якім асноўнай з'яўляецца не пасіўная сузіральнасць, а актыўнае ўмяшанне ў жыццё таго часу, цвёрда і непахісна вера ў будучыню. Высакародным жаданнем «пальмінец і гарэц», быць актыўным удзельнікам вялікіх падзей, пераўтварэння жыцця на сацыялістычны лад, імкненнем жыць пачуццём вялікай любові да сваёй радзімы і свайго народа праякнута ўся паэзія Янкі Туміловіча ў тых гадах».

Я. Туміловіч актыўна выступаў у друку з вершамі да 1929 года. Затым сляды творчай дзейнасці перапыняюцца, хутчэй за ўсё, з-за пачатак у той час барацьбы з так званымі «нацдэмамі».

У той жа час, на думку літаратуразнаўцы Ірыны Багдановіч, у пераважнай большасці вершы Я. Туміловіча – гэта ўзоры пралеткультуўскага рамантызму 1920-х гадоў з яго апіяваннем «новага лёсу», прынесенага Кастрычніцкай рэвалюцыяй, і тых формаў, у якіх яна сцвярджала сябе ў

краіне. Акрамя таго, у паэта ёсць творы з фальклорна-тэматычнай афарбоўкай (вершаваная легенда «Зарэка»), цёплыя, шчырыя лірычныя вершы.

У 1926 годзе разам з Я. Бобрыкам і А. Звонакам Я. Туміловіч выдаў паэтычны зборнік «Пунсовае ранне». У 1928 годзе ў калектыўным зборніку «Дэкламатар» быў надрукаваны яго верш «Ноч засвяціла», які і сёння не можа пакінуць чытача абьякавым. Удумаем ся толькі ў гэтыя чудовыя радкі:

*Ноч засвяціла заранкамі яснымі,
Лесу журбу за сляом прадала.
Нашы шляхі не засланы апаскамі,
Вочы не засціць сівая імгла.*

*Хочацца радасці звонкай,
крылатае.*

Хочацца кінуць удаль маладзік.

*Хмельць аселицца рутаю-мятаю.
Сэрца маё, спадзявайся, ідзі!..*

Нашы шляхі не засланы апаскамі.

Зорна звiні, нашай радасці медзь!

Будзем заранкамі веснімі, яснымі

Вечна ў жыцці палымнец і гарэць!

Адным з першых у Беларусі Я. Туміловіч прысвяціў пралетарскаму правядуру паэму «Ульянаў-Ленін» (1929).

Літаратурныя крытыкі таго часу адзначалі, што, які большасць «маладнякоўцаў», Я. Туміловіч пісаў пад уплывам імажнізму, які сцвярджаў прыват сацыяльнага вобразу і фарматворчасці над сэнсам, ідэяй. Сам паэт высмейваў тых, хто захапляўся слоўнымі выкрутасамі і пісаў пра «бурапену» і «маргарынавае шчасце». Паэт быў у захапленні ад прыроды, вёскі і яе побыту. Яго творы вызначаліся нястрыманасцю маладога задору.

Ад крыштальна-чыстага і наіўнага пачуцця, выказанага ў першых вершах, змешчаных у зборніку «Пунсовае ранне», да сапраўды глыбока пранікнёнай лірыкі і грамадска-палітычнай

Янка Туміловіч (1926 г.)

тэматыкі – такі быў кароткі (усяго чатыры гады!), але светлы шлях Янкі Туміловіча.

У 1930 годзе быў другі раз арыштаваны і прывезены з Смаленска ў Мінск на допыты паэт і крытык А. Дудар. На адным з допытаў па справе «Саюз вызвалення Беларусі» ён паказаў: «Пасля гэтага (маецца на ўвазе з'езд пралетарскіх пісьменнікаў. – Э.І.) былі маладнякоўцы наладзілі на кватэры Туміловіча (а, можа, Звонака) вечарыну, на якую запрасілі Александровіча, мяне, Зарэкага і Чарота. Вечарына мела характар хаўтураў па «Маладняку» і на ёй асабліва даставалася выпадкова трапіўшаму туды Барашку, якога лічылі дужа бліжкім да справы рэарганізацыі «Маладняка» ў БелАПП. Дужа «злословія» таксама і з Сянкевіча, якога лічылі галоўным далакопам «Маладняка» як нацыянальнай арганізацыі» (апублікавана ў кнізе У. Міхнюка «Арыштаваць у высыльцы»; 1996).

Янка Туміловіч быў арыштаваны органамі НКУС БССР 11 кастрычніка 1936 года. 26 чэрвеня 1937 года яго асудзілі да 7 гадоў папраўча-працоўных лагераў. Пакаранне Я. Туміловіч адбываў у «Поўначусходлагу». Памёр у лагерах непадалёк бухты Нагаева пад Уладзівастокам (паводле іншых дадзеных, расстраляны 21 студзеня 1938 года).

Праз два гады – 8 студзеня 1940 года – Вярхоўны суд БССР спыніў справу Я. Туміловіча з-за адсутнасці складу злачынства.

Апэньваочы творчую спадчыну Я. Туміловіча, А. Звонак канстатаваў: «Ён пакінуў пасля сябе невялікую творчую спадчыну, не паспеўшы нават сабраць свае творы ў асобную кніжку. Але тое, што надрукавана ім за гады жыцця, пакідае след у нашай памяці, з'яўляецца крупінкай нашай вялікай спадчыны».

Нават гэты не дужа вялікі, але даволі каштоўны і арыгінальны ўклад Янкі Туміловіча ў беларускую паэзію 1920-х гадоў варты, каб яго імя назаўсёды засталася ў памяці беларускага народа.

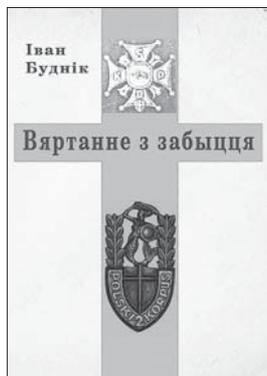
Эмануіл ЮФЕ,
прафесар, доктар гістарычных навук

Кніга пра забытыя імёны

У гарадзенскім выдавецтве «ЮрСаПрынт» пачыла свет займальная кніга Івана Будніка «Вяртанне з забыцця». Яе наклад усюго 90 асобнікаў. Гэтая кніга – не толькі вяртанне незаслужана забытых імёнаў мужных воінаў, нашых землякоў, якія аддалі свае жыцці пад час Другой сусветнай вайны далёка ад сваёй радзімы ў складзе польскай арміі, але і апавед аб іх крывавым шляху на тую вайну, аб тых бітвах, дзе яны змагаліся. Адны з іх загінулі, другім пашанцавала выжыць, але і адны, і другія на многія гады былі аддадзеныя забыццю на радзіме. Імёны загінулых воінаў адшуканыя ў лонданскіх і варшаўскіх архівах і апублікаваныя.

Іван Фёдаравіч – чалавек неардынарны, ён педагог, краязнавец. Працаваў у школах і аддзеле адукацыі Гродзенскага раёна. Вывучае гісторыю

палітычнага, сацыяльнага і культурнага развіцця Гродзеншчыны ў XIX – XX стагоддзях. Ён аўтар кніг «Да падзеяў 1863 – 1864 гадоў на Гарадзеншчыне», «Знойдзенае ў дарозе. Ад берагоў Свіслачы да Кузніцы». Яго артыкулы і вершы друкаваліся ў зборніках, часопісах, газетах. Сабраў, уклаў і рэдагаваў кнігі Апанаса Цыхуна «Улюбеныя я ў сваю зямлю» і «Скарбы народнай мовы» (слёўнік).

Трэба адзначыць, што кніга «Вяртанне з забыцця» аздоблена ўнікальнымі архіўнымі фотаздымкамі, таму будзе цікавай для радзімазнаўцаў.

Аляксей ШАЛАХОЎСКІ

Дзве жыццёвыя страты

Гістарычныя нарыс-дэтэктыў

(Працяг. Пачатак у № 42)

Цікавы маршрут у Радзімскага. Рушыў з гасцей маёнтка Нестанаўскага да свайго дому ў Белае, а каля двара Нестанаўскага Ванькевічоўскага, дзе Томаш «заставаю маёнтка» трымае, на яго нападае Ян Анфаравіч ва ўрочышчы. У Нестанаўскім Іванькевіцкім таксама быў двор Яна Анфаравіча. Верагодна, Ванькевічоўскае і Іванькевіцкае аднайменныя мясціны ў пасяленні Нестанаўскім, але ў розным напісанні, згодна з дакументам. Томаш Радзімскі тлумачыў суду, што нападзе 15 красавіка на яго і слуг адбылося ва ўрочышчы на скрыжаванні дарог, што вялі з Хотаевіча да Гараўца і Заполля.

Каб вызначыць месца, дзе біліся Ян і Томаш, звернемся да сучаснай карты Лагойскага раёна і назваў населеных пунктаў.

У Крайскім сельсавеце Лагойскага раёна знаходзяцца вёскі Малыя Нястанавічы і Вялікія Нястанавічы і адна з іх адпавядае былому маёнтку Нестанаўскаму. Хотаевічы 1582 года – гэта вёска Хотаевічы Лагойскага раёна, перайменаваная ў 1939-м на Акцябр, Акцябрскага сельсавета. Паміж вёскамі Акцябр і Малыя Нястанавічы 6 км. На мапе Лагойскага раёна абазначана вёска Заполле Швабскага сельсавета, што месціцца за 1,6 км на поўдзень ад Швабаў і на адлегласці 30 км на ўсход ад Малых Нястанавічаў, а на поўдні Крайскага сельсавета ёсць вёска Заполле, з якой да Малых Нястанавічаў 8 км на ўсход. Паміж апошнімі двума – вёска Белае Крайскага сельсавета, з якой 5 км да Малых Нястанавічаў. З Малых Нястанавічаў 6 км на поўдзень да вёскі Гаравец Акцябрскага сельсавета. Трасы сённяшніх дарог у сваёй большасці пракладзеныя па старых шляхах. Асфальтавая дарога пралягае з вёскі Акцябр, былая Хотаевічы, на захад да вёскі Малыя Нястанавічы, а цераз яе далей на захад праз вёску Белае да вёскі Заполле Крайскага сельсавета. Малыя Нястанавічы якраз і знаходзяцца на перасячэнні шляхоў да згаданых паселішчаў: Хотаевічы, сучасны Акцябр, з кірункам на ўсход; Заполле Крайскага сельсавета – на захад; Гаравец Акцябрскага сельсавета – на поўдзень. Вялікія Нястанавічы месціцца за 3 км на паўночны захад адносна Малых Нястанавічаў і не на адзначаным скрыжаванні. Такім чынам, вёска Малыя Нястанавічы адпавядае пасяленню Нестанаўскаму XVI стагоддзя з дварамі шляхты пад назвай Ванькевічоўскія-Іванькевіцкія. З гэтага выходзіць, што Томаш Радзімскі выехаў з Малых Нястанавічаў у дом Белае па Запольскай дарозе, што кіруе ў заходнім напрамку ў бок вёскі Заполле.

Складваецца ўражанне, што Ян Анфаравіч вырашыў прытаіцца ноччу ва ўрочышчы, зарослай, лясістай мясціне, што надае раптоўнасці пры нападзе, а засады на скрыжаванні дарог кантраляваць рух ездакоў з розных накірункаў. І ў гэтым была асноўная тактыка будучай бойкі. Томаш, пад час гасцявання ў доме Воранавіча, быў інфармаваны пра небяспечную задумку Яна і ва ўзрушаным стане раптоўна выехаў у ноч, каб пазбегнуць магчымай сутычкі пасля святаў. Але не задалося. У выніку інтрыгі і нягледзячы на перасцярогу крывавае сеча ўсё ж такі адбылася. Падзеі праз тыдзень павярджаюць наўмысны ўчынак Анфаравіча. 25 красавіка «на двор Нестанаўскі Іванькевіцкі» прыехалі судзібныя чыноўнікі, каб зафіксаваць акт перадачы адной трэці маёнтка ў валоданне Яну Паўлавічу Дунаю за пазыку Яну Анфаравічу. Дарэчы, Дунай меў жонку Барбару, сястра якой Маргарыта Мікалаеўна Катлоўна была жонкай Яна Анфаравіча. Па ўсім відаць, што мэтай разбрак была фінансавая і маёмасная падаснова, глыбіня якой магла таіцца ў наследванні сёстрамі бацькоўскай спадчыны. Пазней мы ўбачым, што Дунай быў прыхільнікам Томаша Радзімскага. Заўважу, што за 3 км на захад ад вёскі Заполле месціцца вёска Дунай, якой павінен валодаць Ян Паўлавіч Дунай. Вядома, што шляхта атрымлівала свае прозвішчы найчасцей у адпаведнасці з назвай уласнага населенага пункта. Ці не вырашыў накіравацца Томаш 15 красавіка ў Дунай да Яна Паўлавіча Дунага, каб аб'ядацца з яго людзьмі пры перадачы часткі маёнтка Яна з магчымым яго супраціўленнем?

Пятро РУСАЎ

(Заканчэнне будзе)

Дарыць свету прыгажосць

Беларуская жанчына – гэта працаўніца, маці і надзвычай таленавіты чалавек. Безліч беларускіх самаадданных жанчынаў працуюць і жывуць побач з намі. Адна з такіх – Лілія Кімса. Шчыра, таленавітая, яна заварожвае субяседніка сваім кругоглядам, мяккасцю, тактоўнасцю. Аднак гэта не ўвесь пералік якасцяў яе асобы.

Яшчэ ў дзяцінстве ў Ліліі Тадэвушаўны выявіўся талент да выяўленчага мастацтва. Тады дзяўчынка малявала ўсё, што трапілася на вочы: прыроду, сяброў, свой пакой. Потым да малявання далучылася яшчэ адно захапленне – лепка. Безліч працаў упрыгожвала пакой дзяўчынкі, яна заўжды шукала штосьці новае, асвойвала новыя тэхнікі. Пасля заканчэння школы дзяўчына дакладна ведала, што звязва сваё жыццё з выяўленчым мастацтвам. Зараз Лілія Тадэвушаўна – загадчык аддзела рамёстваў і традыцыйнай культуры Астравецкага раённага Цэнтра культуры і народнай творчасці.

Аднак шлях да гэтай пасадзі быў цікавым, напоўненым творчасцю, перамогамі, новымі ўменнямі. Складана знайсці той від дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва, у якім яшчэ не працавала Лілія Тадэвушаўна.

Жанчына з 18-і гадоў займаецца роспісам шкла, на прафесійным узроўні распісвае кандытарскія выра-

бы, яе захапляе цукровая фларыстыка, а ў 2016-м асвоіла яшчэ і тэхніку анатамічнай лепкі. Вышыўка, вязанне мяккіх цацак, адзення, роспіс сценаў і тканінаў, вырабы з палімернай гліны і халоднага фарфору. Прадаўжаць можна бясконца...

Як сапраўдная жанчына, Лілія Тадэвушаўна вельмі любіць упрыгожванні. Аднак аддае перавагу не ювелірным, а ўласным вырабам. Дзіўныя і незвычайныя, яны здзіўляюць з першага погляду: завушніцы і пярсцёнкі з элементамі шкла, вырабы з бісеру ды шматлікае іншае.

Прыемна і тое, што старэйшы сын Ліліі Тадэвушаўны пераняў талент матулі. Яго малюнак заняў прызавое месца ў конкурсе, што праходзіў у ЗША.

Талент і сканцэнтраванасць на сваім занятку – вось галоўныя элементы поспеху чудаўнага майстра. «Жыццё даецца, каб жыццё тварыць!» – пісаў Анатоль Вярычкін. Гэтым жа прынцыпам кіруецца і Лілія Тадэвушаўна, якая кожны дзень дорыць прыгажосць гэтаму свету.

Вольга ЗАЯНЧОЎСКАЯ, бібліятэкар Астравецкай раённай бібліятэкі

Лілія Кімса

Лістапад

Чароўны сон

3 народнага

22 – Філатаў Валерый Мікалаевіч (1946 – 1999), артыст тэатра і кіно, народны артыст Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1985) – 75 гадоў з дня нараджэння.

23 – Апанасенка Аляксандр Рыгоравіч (1911 – 2003), балетмайстар, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, заслужаны артыст Украіны – 110 гадоў з дня нараджэння.

23 – Маркіна Галіна Пятроўна (1931 – 1985), актрыса тэатра, народная артыстка Беларусі – 90 гадоў з дня нараджэння.

23 – Тэраўскі Уладзімір Васільевіч (1871, Слуцкі р-н – 1938), харавы дырыжор, кампазітар, фалькларыст, збіральнік беларускіх народных песень – 150 гадоў з дня нараджэння.

23 – Яфімаў Васіль Аляксандравіч (1881 – 1955), кампазітар, харавы дырыжор, педагог, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 140 гадоў з дня нараджэння.

25 – Ціхановіч Яўген Мікалаевіч (1911 – 2005), мастак, аўтар партрэтаў і эскізаў да кнігазбораў – 110 гадоў з дня нараджэння.

26 – Асюк Віктар Мікалаевіч (1961, Акцябрскі р-н), рэжысёр і сцэнарыст дакументальнага кіно, лаўрэат прэміі Беларускай федэрацыі прафсаюзаў (2001) – 60 гадоў з дня нараджэння.

26 – Янкоўскі Антон Рафалавіч (1901, Віленскі пав. – 1982), народны спявак, збіральнік беларускага фальклору, краязнаўца – 120 гадоў з дня нараджэння.

29 – Баданаў Генадзь Пятровіч (1911 – 1977), архітэктар, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1968) – 110 гадоў з дня нараджэння.

29 – Баранавічы (1871), горад, раённы цэнтр Браскаўскай вобласці – 150 гадоў з часу заснавання.

29 – Дайнека Валерый Сяргеевіч (1951, Рудзенск), эстрадны спявак, музыкант, педагог, заслужаны артыст Беларусі – 70 гадоў з дня нараджэння.

30 – Андрэй Баболя (1591 – 1657), святы Рымска-Каталіцкага Касцёла, рэлігійны дзеяч, прапаведнік, місіянер – 430 гадоў з дня нараджэння.

*Я сягоння ў сне была ў дзяцінстве:
Родны ганак, прызда, вішань рад,
І травы прымятыя мясцінкі,
Бо на іх – з цукроўкі грушапад...*

*Кошка Каня ловіць мыш за печчу,
Быццам кажа: – Не дарма ем хлеб!
На шырокай лаве нашай – рэчы
І чамусь стары дзядуляў цэп.*

*Сіні бэз, рабіна ля акенца,
Чысты двор, мяцёлка ля дзвярэй,
А бабуля адчыняе сенцы
Ды заве: – На сьнеданне хутчэй!*

*Я стаю, не ў сілах адарвацца,
З хаты, не адводзячы вачэй...
Адчуваю, трэба прачынацца –
Наталіцца сном хачу хутчэй,*

*Зазірнуць у вочы, узяць за рукі,
І да сэрца моцна прытуліць...
Ды будзільнік раптам выдаў гукі,
Каб ад сну знялацку разбудзіць.*

Валянціна БАБКО-АЛЯШКЕВІЧ,
в. Радкава, Салігорскі раён

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 42

Уздойж: 3. Палавіна. 8. Арэна. 9. Хлеб. 10. Насевак. 11. Шнур. 12. Агрэх. 14. Акраец. 16. Неба. 17. Гром. 19. Рунь. 20. Ацёл. 22. Лагода. 25. Загад. 26. Яшма. 28. Жытніца. 31. Ліст. 32. Сявец. 33. Скарынка.
Упоперак: 1. Камбайнер. 2. Цэп. 3. Пан. 4. Ласка. 5. Імага. 6. Плён. 7. Абора. 13. Рабіна. 15. Працяг. 18. Маладзіцы. 21. Зямля. 23. Глыба. 24. Акіян. 27. Мост. 29. Аса. 30. Ява.

«Непітушчы»
Сустрэліся знаёмыя.
– Давай зробім па чарцы! –
прапаюе адзін з іх.
– Не, піць я не буду! – адмаўляецца другі.
– Чаму ж?
– На гэта ёсць ажно тры прычыны! Па-першае, гарэлка дрэнна ўплывае на арганізм. Па-другое, доктар забараніў мне нават у рот яе браць. А па-трэцяе, і гэта самае галоўнае, – я не магу больш піць, бо ўжо я п'яны...

Пагроза даўжніка
Арцём пазычыў Фядоту грошы і праз месяц папрасіў вярнуць доўг.

– Я запісаў цябе ў свой блакнот! – супакоіў яго Фядот. – Трэба пачакаць...

Праз некаторы час Арцём зноў напаміну пра доўг.

– І да цябе, братка, хутка дойдзе чарга, – адказвае Фядот. – Ты ж не адзін – у маім блакноце вас многа.

А на трэці раз, калі Арцём захацеў забраць свае грошы ў Фядота, той адразаў:

– Калі ты будзеш надакучаць, то наогул выкраслю цябе з блакнота!

Ці будзе перапынак?

Аднойчы на лекцыі ў былыя часы лектар завіў:

– Хутка людзі будуць працаваць усяго па дзве гадзіны...

Адзін са слухачоў перапынае:

– Нядрэнна! А перапынак на абед у іх будзе?

Запісаў Міхась СЛІВА

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

РАДЗІМІЧЫ – усходнеславянская этнічная супольнасць.

Жылі ў міжрэччы Дняпра і Дзясны на цяжэнні Сажа і яго прытоках. Паводле летапісу, назва паходзіць ад імя Радзім, на чале з якім Радзімчы прыйшлі з прапольскіх (ляшскіх) зямель. Радзімчы паступова асімілявалі субстратнае насельніцтва – дняпроўскіх балтаў. Займаліся земляробствам, жывёлагадоўляй, рамёствамі (жалеза- і дрэваапрацоўчае, ювелірнае, ганчарнае, гарбарнае), рыбалоўствам, бортніцтвам, прадзеннем, ткацтвам. Найбольш даследаваныя археалагічныя помнікі – курганныя могільнікі X – XII ст. Абдававічы, Ветачка, Вішанька, Гадзілавічы, Каласы, Мадора, Нісімкавічы, Ходасавічы, Шапчыцы, Юдзічы, Эсьмоны

і інш. Пахавальныя абрады – трупаспаленне (VIII – X ст.), з канца X да пач. XII ст. – трупалажэнне на гарызонце, у падкурганнай яме. Характэрная адзнака – наяўнасць попельна-вугальнага пласта ў форме «вогнанага круга», у цэнтры якога і клялі нябожчыка. Сярод пахавальнага інвентару пацёркі, падвескі, пярсцёнкі, бронзалеты, спражкі, гаршкі, прылады працы і інш. Для мужчынскіх пахаванняў характэрны паясныя кольцы, інш. Дэталі паяснага набору, зрэдку зброя. Характэрныя племянныя адзнакі – бронзавыя або сярэбраныя сяміпрамянёвыя і сямілапчатыя скроневыя кольцы, бізліпсоідныя, язычковыя, пятлістыя, гронкавыя падвескі, пласткаватыя грыўні. У жаночым касцюме спалучаліся

Вывяя радзімчанкі. Рэканструкцыя па чэрапе з курганнага могільніка ў вёсцы Юдзічы Рагачоўскага раёна

сяміпрамянёвыя і пярсцёнкападобныя скроневыя кольцы, дробныя бісер, золаташкляныя пацёркі і

падвескі, якія сімвалізавалі нябесныя свяцілы. Знаходкі з курганноў радзімчанцаў даследчыкі падзяляюць на 22 катэгорыі: прылады працы, каля 15 катэгорый упрыгожанняў, прадметы гаспадарчага ўжытку, побыту, конскага рыштунку, зброя, цацкі, посуд. Знойдзены манеты, якія выкарыстоўваліся як падвескі ў маністах: дырхемы, срэбранікі Уладзіміра X ст. з вушкамі, брактэаты. У 885 г. кіеўскі князь Алег вызваліў радзімчанцаў ад залежнасці хазараў і абклаў іх данінай, у пач. X ст. У складзе яго войска радзімчанцаў ўдзельнічалі ў паходзе на Царград. У пач. 970-х г. Радзімчы выйшлі з-пад улады кіеўскіх князёў, у 984 г. разбіты на р. Пяшчань калі Прапошаска (Слаўгардач) ваяводам князя Уладзіміра Святаслава і Воўчым Хвастом і іх зямля замацавалася ў складзе Кіеўскай Русі. У XI ст. Тэрыторыя радзімчанцаў у Смаленскім і Чарнігаўскім княствах. Да XII ст. адносяцца пісьмовыя звесткі пра Рагачоў на зямлі радзімчанцаў – Крычаў, Прупой (Прапошаск), Гомель, Рагачоў, Чачэрск. Апошні раз упамінаюцца ў летапісе пад 1169 г.